

Svjedočenja

Georges-Marie CHENU: VUKOVAR, OPOMENA ZA EUROPU

Bilješka prevoditelja:

Georges-Marie Chenu prvi je poklisar Republike Francuske u Zagrebu (1992.-1994.). Neposredno prije preuzimanja te dužnosti, on je bio voditelj skupine francuskih promatrača — »Ljudi u bijelom« — u okviru Europske promatračke misije u Sloveniji i Hrvatskoj (srpanj - prosinac 1991.).

Rođen 1929. godine, po obrazovanju pravnik i francuski »prekomorski« funkcionar, G.-M. Chenu je započeo administrativnu karijeru u afričkim kolonijama, da bi je nastavio, poslje 1960. godine, u francuskoj diplomatskoj službi u Africi, Južnoj i Sjevernoj Americi, te završio u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Kosovu. Od odlasku u mirovinu, 1997. godine, G.-M. Chenu predaje na sveučilištu Pariz I, kao i na najvišim francuskim vojnim učilištima, o temama vezanim za jugoistočnu Europu, te sudjeluje u brojnim građanskim i međunarodnim misijama dobre volje i nadzora u svijetu, navlastito u Bosni i Hercegovini, Kosovu i Crnoj Gori.

G.-M. Chenu je sa svojom suprugom Bernadette otac petero djece. Gospoda Chenu je za vrijeme svog boravka u Hrvatskoj bila vrlo aktiona u humanitarnim udrugama žena u ratom pogođenim područjima.

G.-M. Chenu je pisac velikog broja studija, kako o pozivu diplomata u kriznim područjima, tako i svjedočanstava o vlastitom iskustvu, te posebice analiza francuske politike u zemljama bivše Jugoslavije. On je ne samo iskusan diplomat i vrstan politist-analist, nego i zauzeti građanin kršćanske inspiracije, posebice u intelektualnom krugu personalističke smotre Esprit. Nakon »gorkog diplomatskog iskustva«, kako sâm bilježi, na vjetrometinama triju posljednjih europskih ratova (Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Kosovo), on je usmjerio svoje zanimanje i svoju zauzetost temama istine, pravde i pomirenja. Izraz takvog izbora jest i tekst što slijedi. Objavljen je početkom 2006. godine na francuskom, u br. 33. Veznika (Trait d'union croate), glasila Predstavničkog vijeća hrvatskih ustanova i zajednice Francuske. Ovaj relativno tvrdi prijevod drži se »kunderinske škole«, po kojoj se u prijevodu mora osjećati »stranost« izvornika. Uostalom, na mnogo mjesta u ovom tekstu autor se mogao izraziti i drukčije, sveder na dobrom francuskom, a što bi bilo lakše prevesti na dobar hrvatski, ali nije, nego je izabrao reći kako je prevedeno.

Uvod

U međunarodnim odnosima, **gluhoca** je u stanju usmrtniti!

To je ono što se dogodilo u Slavoniji, ljeti 1991. godine. Europa, demokratska i humanistička, nije shvatila doseg i širinu drame koja se zbivala u Vukovaru, gradu pod opsadom od strane državljana iz jedna susjedne republike, a koja je, kao i Hrvatska, pripadala istoj federalnoj cjelini. Odbijajući intervenirati, brzo i s odlučnošću koja bi odgovala agresiji, zapadne prijestolnice su za četiri godine produžile rat koji je međutim bio i te kako očit. I taj se rat prelio preko granica, poharao Bosnu i Hercegovinu i nanosio civilnom pučanstvu sve veće grozote koje su kulminirale u Srebrenici (u srpnju 1995. godine).

Vukovar je dakle u ishodištu dugačkog lanca, sastavljenog od krajnjih nasilja, počinjenih na kontinentu koji je vjerovao za sebe da je civiliziran, nasilja koja su postala moguća zbog bojažljivih odluka europskih odgovornih vođa, koji su izjavljivali da su privrženi pravima čovjeka. Poslije pada Vukovara, Europa je utonula u užas i u sramotu, ali se nije osvijestila. Europska je unija prihvatila Daytonске ugovore (1995) koji su zaustavili borbe po cijenu etničkog čišćenja, te je zanemarila Kosovo gdje je nasilje prestalo tek 1999. godine.

Stoga, u odnosu prema toj Europi, u koju će uskoro ući, Hrvatska ima pravo, pače dužnost biti **Svjedok**¹ i reći, glasno i snažno, sve što se dogodilo u Vukovaru i to zbog odsutnosti europske solidarnosti; ona ima pravo i dužnost biti vrebac² koji upozorava one koji kroje Povijest i alarmira one koju je podnose. Hrvatska ima pravo i dužnost na putu prema EU donijeti svoju solidarnost i svoje oduševljenje, kao i svoje naslijeđe boli i razočaranja.

Ali »Križni put« Vukovara će stvarno ući u Povijest Europe kao svečano upozorenje tek onda kad oni koji su proživjeli opsadu ovog grada progovore i iznesu potpuni i strogi opis odvijanja opsade, te izraze stanovnicima našeg kontinenta svoju zaprepaštenost, svoj gnjev i svoju patnju.

Ako toga ne bude, a znajući što su sve ljudi sposobni učiniti i ponoviti, bojati se je da je ustrajna polu-šutnja o jednom od najtragčnijih događaja naše novije Povijesti imati, u budućnosti, jednako negativne posljedice

¹ Nap. prevoditelja: masno tiskane riječi slijede originalni tekst, dok prevoditelj zbog pravopisnih razloga ne slijedi baš sve, u izvorniku veoma brojne maiuscule autora. Fusnote bez oznake nap. prev. nalaze se u tekstu autora.

² Nap. prev: nije lako točnije prevesti francusku imenicu »guetteur« (iako osnova »guet« upućuje na zasjedu) jer hrvatska imenica stražar ukazuje samo na čuvanje, pozornik samo na pažnju, dok je autor ovdje neprijeporno htio upozoriti na dužnost pozornog promatranja, pače vrebanja i praćenja od strane onih koji su sami patili i koji stoga znaju prepoznati zlo.

kao one koje je prouzrokovala tragična gluhoća zapadnih prijestolnica 1991. godine.

U Povijesti **šutnja**, kao i gluhoća, može zadati smrt!

Georges-Marie Chenu
prvi poklisar Francuske u Hrvatskoj

VUKOVAR, OPOMENA ZA EUROPU³

»Onaj koji znade istinu, a ne kliče istinu, postaje sukrivac lažaca i krivotvoritelja.«

Charles Péguy⁴

»Zaboraviti, to znači izabrati biti sukrivac«

Elie Wiesel⁵

»Nadahnut sam čvrstim uvjerenjem da oni ljudi koji nemaju pamćenja, nemaju ni budućnosti.«

Jacques Delors⁶

Nespokojan sam dok uzimam riječ pred vama u *Vukovaru*. Strahujem da ponovo ne oživim boli, ili da ih ne pogoršam. Bojim se isto tako da ću ponovo pokrenuti zapreteni gnjev protiv Europe koja nije pritekla u pomoć stanovnicima opsjednutog grada. Poneki među vama bi moj dolazak mogli shvatiti kao neku vrstu provokacije, jer sam bio jedan od »Ljudi u bijelom« koje je Europa bila poslala u početku agresije, žrtve koje ste bili vi 1991. godine, a dolazak kojih je bio izazvao među vama toliko nade i ubrzo zatim proizveo toliko razočaranja.

³ Ovaj tekst je razrađena verzija predavanja održanog u Vukovaru u travnju 2004. godine, na poziv hrvatske udruge Panonska baština.

⁴ Nap. prev: Charles Péguy (1873-1914), francuski književnik i intelektualac kršćanskog nadahnuća, kao i snažne socijalne i domoljubne zauzetosti.

⁵ Nap. prev: Elie Wiesel (r. 1928.), američko-židovski književnik i publicist koji piše na francuskom, nositelj Nobelove nagrade za mir (1986), kao dijete zatočenik logora smrti u Auschwitzu, među inim - suradnik personalističke smotre *Esprit* (Pariz).

⁶ Nap. prev: Jacques Delors (r. 1925.), francuski političar i ministar financija, predsjednik Europske komisije (1985-1995), kršćanske socijalne i personalističke orijentacije, suradnik smotre *Esprit*.

To ipak nije moja namjera. Cilj moje nazočnosti je iznijeti vam jedan prijedlog i predstaviti jedan zahtjev, vama koji ste proživjeli strašne događaje što su se odvijali na ovim mjestima počev od srpnja 1991. godine. A da biste uzeli u razmatranje moje traženje i da bi ono moglo biti prihvaćeno i ostvareno, počet ću donoseći svoj vlastiti prilog. Reći ću vam, kako sam, kao Europski promatrač, što sam bio u tom istom razdoblju, proživljavao te događaje⁷.

Ne težim nimalo ublažiti odgovornost bilo koga, ni sebe samoga, ni onu drugih Promatrača, niti onu odgovornih osoba drugih nacija i Europe, koji su nas bili poslali u Hrvatsku. Moja jedina namjera je iznijeti vam činjenice, jednostavne činjenice, koje uostalom pripadaju vašoj Povijesti, s nadom da će vam pomoći da bolje shvatite ono što se dogodilo.

I - Europska misija i njezine granice

Ovu »Europsku nadzornu misiju« predložilo je i organiziralo europsko Predsjedništvo⁸ u suradnji s O.S.C.E.⁹ da bi se nadzirala primjena Brijunskih sporazuma (srpanj 1991.) od strane Ljubljane, Zagreba i Beograda. Zapazilo se, međutim, vrlo brzo da ona nije bila u stanju postići traženi rezultat i parirati stanju koje je prevagnulo tog ljeta 1991. godine, posebice u Slavoniji, na zapadu državne zajednice, koja je tad još bila Socijalistička federativna republika Jugoslavija (SFRJ).

1. Deficit informacija

Ova Misija, prije svega, nije bila pripremljena da razabire ni da razumijeva što se događa u tadašnjoj Jugoslaviji. Samo nekolicina Promatrača je govorila slovenski, ili hrvatski, ili srpski i poznavala ovaj dio Europe. Većina njih je tek površno poznavala njegovu Povijest i novije događaje. što se pak francuskih Promatrača tiče, osim šačice stručnjaka, oni su stizali s grubim pojmovima koji su se temeljili na dalekim

⁷ Tijekom mog sudjelovanja u »Europskoj nadzornoj misiji« od srpnja do konca prosinca 1991. godine, bio sam odgovoran za čitavu skupinu francuskih civilnih i vojnih Promatrača.

⁸ Nap. prev: Europskom zajednicom predsjedavaju zemlje članice, koje se na toj dužnosti smjenjuju svakih pola godine.

⁹ Nap. prev: »Europska organizacija za sigurnost i suradnju« je diplomatski forum nastao iz istoimene europske »konferencije«, najznačajniji rezultat koje je tzv. Završni akt Konferencije u Helsinkija (1975).

sjećanjima na »Istočni front« 1914-1918.¹⁰ koja su im bili prenijeli njihovi roditelji ili nekadašnji borci; oni su isto tako dolazili sa stereotipima o Drugom svjetskom ratu, koji su pozitivno vrjednovali »partizane«, najčešće Srbe. U vrijeme dok vam ovo govorim, u Francuskoj još uvijek nema ozbiljnih povijesnih djela o cjelini događaja koji su se odigrali u bivšoj kraljevskoj Jugoslaviji tijekom Drugog svjetskog rata.

De Gaulle nije volio Tita, koji je dao strijeljati generala Dražu Mihailovića, a koji je, kao i on, pružio oružani otpor od samog početka¹¹ i bio ministar rata kraljevske jugoslavenske vlade u izbjeglištvu u Londonu. Osnivač V. republike¹² je povrh svega predosjećao slabost političkog režima¹³ koji je pretendirao da je ukinuo nacionalne realnosti. On je odbacio ponude Maršala kad ga je ovaj htio uključiti u Pokret nesvrstanih. Glede nove jugoslavenske federacije koju je stvorio Tito, u Francuskoj se navlastito od 1948. godine cijenilo njezinu nezavisnost u odnosu na SSSR i njezin geopolitički položaj između dva bloka. Za neke ljude na ljevici, »samoupravljanje« je bilo rješenje budućnosti kojim bi se nadišao komunizam i kapitalizam. Ipak, u cjelini, moji sunarodnjaci su imali vrlo manjkavo znanje o toj novoj zemlji koja se, jedina uz Albaniju Envera Hodže, bila sama oslobodila od nacističkog jarma. Pri svemu tome, pojedini Francuzi gaje toplja sjećanja na svoje sudjelovanje, u poslijeratnoj Jugoslaviji, na skupovima mladih progresista ili na radnim akcijama; drugi pak, brojniji, koji su dolazili kao turisti, hvalili su gostoljubivost mjesnog pučanstva. Ukratko, Jugoslavija je bila komunistička zemlja, ali otvorenija i znatno vedrija od drugih. U Francuskoj se od 1945. godine pa sve do novijeg vremena nisu provodila ozbiljnija istraživanja Povijesti, te političke i socijalne evolucije Socijalističke federativne republike Jugoslavije. Na policama naših knjižnica radoznali čitatelj još uvijek ne nalazi mjerodavna povijesnog rada o osobi i djelu Josipa Broza Tita.

Što se pak tiče događaja koji su se zbili na Kosovu, u Sloveniji i u Hrvatskoj nakon Maršalove smrti (1980), naši su ih veliki mediji dobro

¹⁰ Nap. prev: autor se ovdje referira na bojišnicu u Grčkoj i Makedoniji tijekom Prvog svjetskog rata, gdje se francuska (i grčka) vojska borila zajedno sa srbijanskim jedinicama i odnijela pobjedu protiv njemačko-bugarskih trupa (proboj solunskog fronta), što je stvorilo osnovu za francusko-srbijansko »bratstvo po oružju«.

¹¹ Nap. prev: ova konstatacija ukazuje na chliché, koji još uvijek živi u Francuskoj i koji predstavlja dvostruku zabludu: s jedne strane o Titovom otporu od samih početaka (jer njegov je otpor uslijedio tek 22. lipnja 1941., kad je Njemačka napala SSSR, a ne kad je Jugoslavija bila napadnuta, 6. travnja 1941.), a s druge o Mihailovićevom otporu, koji se ugasio već u ljeto 1941, da bi se od tada pretvorio u više ili manje otvorenu kolaboraciju.

¹² Nap. prev: De Gaulle je osnivač pete po redu francuske republike od građanske revolucije 1789. godine.

¹³ Nap. prev: Titovog režima.

prenosili, ali bez dublje analize koja bi bila omogućila da se shvate njihovi uzroci i dosezi. Kad sam stigao u Zagreb, 17. srpnja 1991. godine, nisam znao za vrlo crnu prognozu o budućnosti Federacije, koju je bila formulirala CIA. Prije mog odlaska, u Quai d'Orsay¹⁴ su me uvjeravali da će ova Misija promatranja i nadzora trajati samo nekoliko mjeseci i da će se uskoro sve vratiti u red, jer će etničke skupine koje se suprotstavljaju u Jugoslaviji na koncu same naći rješenje za svoje sporove.

Ovo opće nepoznavanje ljudi i mjesta je još udvostručavalo veliko nepovjerenje prema informacijama koje su pristizale od lokalnog pučanstva. Trebalo je biti oprezan, objašnjavalo se, jer »Slaveni« su skloni ostrašćivati i uvećavati činjenice. Oni uvijek nastoje predstaviti se žrtvom da bi zadobili potporu stranaca. Ova rezerviranost prema svim lokalnim informatorima, koja je bila pravilom u okviru Misije, navela me je da počinim jednu veliku pogriješku. Nekoliko dana poslije mog dolaska, prišla mi je u »Hotelu I« skupina Hrvata među kojima i jedan liječnik¹⁵. Govorili su mi o masakru policajaca u Borovom selo, 2. svibnja. Opisali su mi okrutnosti počinjene žrtvama i predložili da mi pokažu dokaze za to. Njihovo je iznošenje bilo tako strašno da sam povjerovao da se radi o manipulaciji. I zato nisam prihvatio njihovu ponudu. Bilo je to potpuno nepravedno, jer sam mogao već na dolasku prenijeti Bruxellesu i Parizu izravne informacije, koje su bile u stanju objasniti stvarnu prirodu tog tada još prikrivenog rata.

2. Ograničene ovlasti i sredstva

Naša Misija nije predstavljala mirovne snage. Bila je tek obični međunarodni kolektiv zadužen za provjeravanje primjene obveza preuzetih na Brijunima 18. srpnja 1991, tijekom pregovora vođenih u nazočnosti predstavnika Europske zajednice, a koje su se odnosile na sljedeće: prekid vatre; povratak svih oružanih snaga, tj. federalnih, slovenskih i hrvatskih u vojarne; deblokiranje komunikacijskih pravaca i odgađanje dviju Izjava o nezavisnosti¹⁶. U slučaju neslaganja, Promatrači su bili ovlašteni ponuditi svoje dobre usluge, predlagati rješenja, registrirati kompromise i bdjeti nad njihovom primjenom. I ništa više!

¹⁴ Nap. prev.: Quai d'Orsay je ulica na obali Seine, imenom koje se označava francusko ministarstvo vanjskih poslova.

¹⁵ Misija je uspostavila svoj glavni stan u jednom izoliranom hotelu, »Hotel Industrogradnja« (Hotel I), koji se nalazi na jugoistoku glavnog grada, u Remetincu, gdje je stanovalo isto tako sve njezino osoblje.

¹⁶ Nap. prev: riječ je o slovenskoj i hrvatskoj odluci i izjavi nezavisnosti od 25. lipnja 1991. godine, primjena kojih je zbog pritiska »međunarodne zajednice« bila odgođena za tri mjeseca, tj. do 25. rujna 1991. godine.

Vezani obvezom nepristranosti, Promatrači su, u načelu, imali potpunu slobodu kretanja. U svojim bijelim odorama bili su vrlo lako prepoznatljivi i kretali su se bez oružja u bijelo obojenim vozilima koja su otvoreno nosila europsku zastavicu. U stvari, ova je sloboda djelovanja bila vrlo relativna. Zavisila je od rizika kojima se izlagalo i od dobre volje strana /u sukobu, op.prev./ koje su određivale pravce kretanja, izabirale pratioce i prevoditelje. Šef Misije je svaki dan šifriranim porukama izvještavao Europsko predsjedništvo u Bruxellesu, koje je bilo zaduženo za praćenje jugoslavenskih poslova, o onome što smo bili ustanovili na terenu. Naravno, on je bio u stalnom dodiru s mjesnim civilnim, vojnim i policijskim vlastima.

Od samog početka, ovlasti Misije bile su predmetom teškog nesporazuma. Slovensko i hrvatsko pučanstvo je bilo uvjereni da će Promatrači samom svojom nazočnošću učiniti da prestanu nasilja i da se uspostavi mir, kao i to da oni raspolazu sredstvima za postizanje tih ciljeva. Ali jedino oružje kojim su oni raspolagali bilo je političke i prihološke naravi - promatrati, izvještavati i posredovati. Ni u Bruxellesu, ni u Zagrebu nije se nastojalo razjasniti to pitanje. Zavarana svojim uspjehom na Brijunima¹⁷, EZ je bila uvjerena da će njezin politički i moralni autoritet biti dovoljan za savladavanje teškoća i da će voditi do razboritih i mirnih rješenja. Stanovništvo je bilo tog istog mišljenja.

A budući da je Misija bila lišena svake ovlasti prisile, njezina je učinkovitost zavisila od dobre volje strana i od njihove želje za očuvanjem mira.

U *Republici Sloveniji* su se događaji zbili sretnije, jer je predsjednik Milošević odlučio povući se iz te Republike u kojoj nije bilo prave srpske manjine, kao i zbog toga što Ljubljana nije kočila dobrovoljni odlazak federalnih snaga. Ali za to vrijeme su se razmahali sukobi u Hrvatskoj, upravo u regijama u kojima Promatrači nisu bili ovlaštene vršiti svoju misiju. Njihov prvi mandat ograničavao ih je na ono što se zbivalo u Sloveniji¹⁸.

Jedna se je skupina Promatrača ipak uspjela uvući u zabranjenu zonu. 13. kolovoza trojica Promatrača koji su pratili jednu saveznu /vojnu, op. prev./ jedinicu na prolazu iz Slovenije u Srbiju, došli su u **Novsku**, oko 100 km istočno od Zagreba. Oni su otkrili da tom gradu prijeti napad Savezne vojske, isto kao i susjednom, još istočnijem gradu Okučanima. »Autonomna vlast Slavonije« srpske inspiracije proglasila je sama sebe i pretendirala upravljati čitavom regijom. Ogorčeni gradonačelnik i njegovi

¹⁷ Nap. prev: svojim uspjehom da se slovenska i hrvatska odluka o nezavisnosti odgađa za tri mjeseca.

¹⁸ Nap. prev: čitatelj se ovdje ne može oteti dojmu, da je zadaća Misije nije bila brinuti se ne za ugroženo pučanstvo, nego za sigurnost »jugoslavenske« oružane sile.

pomoćnici su se čudili pasivnosti Europe: »...Mi ne želimo druge vlasti doli one Zagreba... napadnuti smo... ali Europa nam ne dolazi u pomoć... Zašto?«

Odlazeći iz Novske, vidjeli smo¹⁹ savezne vojnike koji su čuvali prilaze autocesti Zagreb — Lipovac — Beograd. Vojna opsada tog hrvatskog grada bila je otpočela.

3. Misija u Istočnoj Slavoniji

Tek nakon 2. rujna — datuma jednog novog prekida vatre i Ugovora o proširivanju nadležnosti Misije na Hrvatsku — Europski su promatrači mogli doći u Slavoniju. Regija je tada već bila bojno polje. Još od 3. srpnja Beograd je dovukao iz Srbije znatne jedinice kojima su se potom priključila značajna pojačanja, među kojima od 30. rujna i jedna impresivna kolona oklopnih vozila.

Poslije mnogo teškoća, Misija je otvorila svoj Regionalni centar u Osijeku, dok je antena Misije iz Beograda otvorila dva druga u Šabcu i Novom Sadu. U nadi da će utanačiti lokalne prekide vatre, skupine Promatrača su odmah krenule na sva dostupna mjesta napetosti u Baniji i u Slavoniji: Kutina, Pakrac, Daruvar, Đakovo, Vinkovci, Bizovac, Bjelovar, Našice, Ilok itd. Međutim, zbog borba, ni jedna skupina nije mogla prići Vukovaru. Savezna vojska je ove istrage na terenu primala vrlo suzdržano, dok su ih hrvatski branitelji primili više skeptički. Jedna od velikih slabosti ovih patrola bila je odsutnost brzih i pouzdanih sredstava prenošenja informacija.²⁰

Misija je raspolagala dosta ograničenim informacijama o onom što se zbivalo u opsjednutom gradu i okolo njega. Ipak, zastor je bio djelomice rastvorio nizozemski ambasador u Parizu, Henry Wynaendts, koga je na lice mjesta bio poslao njegov ministar vanjskih poslova, pošto je Nizozemska tada obnašala funkciju Predsjedništva EZ. On je stigao u Vukovar 28. kolovoza, na dan zračne uzbune i bombardiranja dvorca grofa Eltza. Po svom povratku, alarmiran vizijom rata, on je međunarodnom tisku opisao opseg uništavanja i tjeskobu civila sklonjenih u podrum: »Trebalo na licu mjesta održavati nepristranu međunarodnu nazočnost«, zaključio je. Hrvatski novinari, među kojima i fotograf Zoran Filipović, kao ni njihovi kolege stranci koji su bili uspješni probiti se u

¹⁹ Nap. prev: iz ovog se daje zaključiti da se među trojicom Promatrača, koja je mimo mandata ušla u »zabranjenu zonu« u Hrvatskoj, u kojoj je nasilje vojske već otpočelo, bio i pisac. Bilo bi zanimljivo znati da li je to bila vlastita inicijativa trojice Promatrača, ili instrukcija EZ vodstva, ili pak političkog vodstva samo njihove zemlje, članice EZ.

²⁰ Nap. prev: i ovdje ima mjesta čuđenju i pitanju tko je i zašto ovako - onesposobio Misiju.

grad, nisu ispričali Misiji ništa od onoga što su otkrili u gradu²¹. Isto tako koncem kolovoza, za svog boravka u Zagrebu ni Mile Dedaković - Jastrebović, odgovoran za obranu grada, nije stupio u dodir s nama. Sa svoje pak strane, Promatrači koji su bili poslani u istočnu Slavoniju, izvještavali su o gotovo svakodnevnim napadima i bombardiranju grada... promatrajući ih izdaleka!

19. rujna u Bruxellesu, ministri vanjskih poslova Dvanaestorice²² nisu se mogli složiti o odašiljanju vojnih snaga razdvajanja u Hrvatsku, tj. u Slavoniju. Ovaj projekt, koji su podupirale Njemačka, Nizozemska i Francuska, naišao je na suprotstavljanje Velike Britanije. Sutradan je u New York Timesu osvanuo naslov: »*Europska unija odustaje*«. I od sredine rujna, Savezna je vojska umnožila napade na svim bojištima.

Nastojanja da se pomogne opsjednutom pučanstvu nisu postigla očekivane rezultate. Hrvatske su vlasti, u skladu s primjenom Dogovora o prekidu vatre, sklopljenog 8. listopada, a koji je predviđao »da će hitne mjere biti poduzete da bi se pružila pomoć - potrepštine, hrana, lijekovi - civilima Vukovara i Vinkovaca«, pripremile jedan konvoj za Vukovar. Trebalo je međutim ne manje od pet pokušaja dok se nije konvoj, u pratnji Promatrača i dobrovoljaca Liječnika bez granica, probio u grad 13. listopada i preuzeo 109 bolesnika.

Bio je to tek polovičan uspjeh. Stalne zapreke od strane srpskih odgovornih ljudi, prijetnje od strane saveznih vojnika onima koji su prevozili ranjenike, kao i namjerno izazvana eksplozija mine koja je ranila dvoje bolničara, nisu proizvele očekivani gnjev u Europi. U zapadnim prijestolnicama nije bila predviđena nikakva snažna politička inicijativa, koja bi bila u stanju dokrajčiti to skandalozno stanje.

Od tog datuma je doktorica Bosanac, odgovorna osoba Bolnice u Vukovaru, redovito slala faksove Misiji opisujući stanje u Bolnici i učinke bombardiranja. Neki od tih faksova bili su odašiljani u prijestolnice Dvanaestorice²³.

23. listopada, Francuska je predložila Europskoj Zajednici da se opreme dvije teglenice i da se Dunavom evakuiraju ranjenici i bolesnici. Tehnički pregovori oko toga su međutim zaglibili.

Vjerojatno zato da bi borio protiv nedostatka reaktivnosti europskih odgovornih osoba, kardinal Kuharić se 28. listopada obratio pismom dvanaestorici ministara vanjskih poslova EZ da bi ih upozorio da »*Ovaj*

²¹ Zoran Filipović »Dnevnik smrti«, rukopis koji sam u rujnu 1994. našao u svom poštanskom sandučiću u Zagrebu.

²² Nap. prev: riječ je o ondašnjih 12 država članica Europskih zajednica, današnje Europske unije.

²³ Nap. prev: ova informacija ukazuje da se u zapadnim prijestolnicama znalo kakvo je stanje u vukovarskoj bolnici i u opsjednutom gradu, pošto su u bolnicu svaki dan stizali novi ranjenici.

rat, koji je ukaljao Europu, prijeti da se proširi izvan Hrvatske«. On je predložio da vojni savjetnici njihovih poklisarstava nadziru grad /Vukovar, op. prev./.

Njegov zahtjev ostao je bez odgovora.

4. Zauzeće Vukovara

Nikad udaljenost zapadnih prijestolnica od drame koja se odigravala ovdje u Vukovaru nije bila veća od one u dane što su prethodili padu grada, a koji se zbio 18. studenog. Paralizirana nekom vrstom zaprepaštenosti, Europa, ne vjerujući i užasnuta, nije odlučila ništa da bi zaustavila odvijanje tragedije, koje su različiti činovi bili:

- priprema Savezne vojske za konačni napad, s 400 oklopnih vozila;
- kolektivni poziv za pomoć stanovnika grada, odaslan 15. studenoga;
- dramatski poziv doktorice Bosanac, primljen u Zagrebu tijekom popodneva 18. studenog;
- *trostrani Ugovor o neutraliziranju*, dogovoren tijekom noći tog istog 18. studenog, s ciljem stavljanja pacijenata Bolnice pod zaštitu Međunarodnog Crvenog križa;
- sustavno nepoštivanje preciznih odluka o evakuaciji civila iz Vukovara (odvijanje, pravci, nadzor), koje su bile zajednički uglavljene;
- *kategorička zabrana pristupa Bolnici* Promatračima i liječnicima Misije, nazočnima na licu mjesta 19, 20, 21. i 22. studenog od strane pukovnika Pavkovića;
- otpremanje više stotina stanovnika u zatvore;
- otmica više od 200 pacijenata Bolnice, od kojih je većina bila ubijena i bačena u skupnu grobnicu na kolektivnoj farmi **Ovčara**;
- prisilni i brutalni exodus dugačkih kolona civila koji su neosiguranim putovima bježali prema zapadu.

Saznalo se kasnije da *Trostrani Ugovor* od 18. studenog, zaključen u Zagrebu, u sjedištu Misije, nije obvezivao savezne jedinice koje su zauzele Vukovar, jer od 4. studenoga istočna Slavonija više nije bila u nadležnosti 5, zagrebačke, nego 1, beogradske vojne oblasti.

Zauzeće Vukovara podiglo je veliki val emocija u javnom mnijenju Austrije, Njemačke, Francuske, Velike Britanije itd. Zapadne vlade, potaknute indignacijom svojih stanovnika, ograničile su se na to da ubrzaju prenošenje jugoslavenskog slučaja Vijeću sigurnosti.

Cyrus Vance, bivši ministar vanjskih poslova predsjednika Cartera, koga je Glavni tajnik Ujedinjenih naroda izabrao za svog »specijalnog predstavnika«, bio je već prije, 12. listopada, obavio svoju prvu, izvidnu

misiju u Jugoslaviji. On se nalazio u Beogradu u trenutku pada Vukovara, kamo je tijekom 19. nakratko bio došao i otišao. On je dakle bio svjedokom nekih od nasilja koja su se tamo odvijala.

Nakon što su u službenim priopćenjima izrazile svoje uzbuđenje, zemlje članice EZ su se dogovarale o kolektivnom postupku što su trebale slijediti Republike koje su htjele napustiti Federaciju i biti priznate kao suverene i nezavisne države.

5. Atmosfera unutar Europske misije

Promatrači su bili što službenici, što diplomati, ili pak vojnici, naviknuti služiti i bilo im je stalo do njihove zadaće. Oni su vrlo teško proživljavali sve veći neuspjeh, a zatim i propast svoje Misije. Vrlo dobro su poznavali kolosalnu neravnotežu između naoružanja jednih i oskudice dugih. Gledali su patnje civila i ustanovljavali upravo smiješni karakter mjera koje su poduzimale njihove prijestolnice.

7. listopada oni su napisali u jednom internom izvješću: *»Ako se ne poduzme snažna i neposredna akcija protiv jasno idetificiranog agresora, Misija će biti optužena da je ostala pasivna pred nasiljem nad jednom zemljom«.*

U jednom drugom izvješću, od 26. listopada, oni su smatrali da: *»Europa je u svom nastojanju da uvjeri, a ne da i zaprijeti, izgubila svoj politički i diplomatski ugled«.*

Šef Misije, poklisar *Dik Jan Van Houten*, dijelio je to mišljenje. 5. listopada on je ovako pisao u Bruxelles:

»Federalna vojska je pokazala da više nije neutralna i disciplinirana... Ona je postala snaga koja se hoće boriti protiv Hrvata... Sadašnja ofenziva (Saveznih snaga) pokazuje volju da uspostavi jedan novi teritorijalni status quo... Sama narav Misije je u pitanju... Slika EZ će trpjeti i njezine šanse da pomognu stanovništvu će se smanjivati...«.

27. studenoga, malo nakon zauzimanja Vukovara, *Dik Van Houten* je preporučio u jednom službenom dopisu upućenom Predsjedništvu i svim prijestolnicama EZ da se selektivno upotrijebi sila *»...na primjer... protiv bitnice koja puca na Bolnicu«... »ratnog broda koji bombardira primorski grad«... »zrakoplova koji puca na civile«... »jer ako Misija ostane pasivna, ona će postati sukriovac ovih događaja... »Ovo gledašće dijele, naglašavao je, svi šefovi nacionalnih delegacija koje sačinjavaju Misiju. Oni očekuju od Ministara (vanjskih poslova) EZ akciju koja je u stanju prekinuti pasivnost i omogućiti ponovno pokretanje djelatnosti Misije u interesu stanovnika ove zemlje«.*

Široki izvodi ovog izvješća, što je još opisivalo strategiju Federalne vojske koje je bila okvalificirana kao *»kukavička«*²⁴, bili su objavljeni u

²⁴ Nap. prev: poklisar *Van Houten*, odnosno autor ovdje rabi pridjev *»lâche«*, što je moguće prevesti i kao *»podao«*.

međunarodnim medijima, a 4. prosinca Beograd je zbog toga snažno prosvjedovao.

6. Misija i strane u sporu²⁵

Raskorak između očekivanja Hrvata i rezultata Misije je bio tako velik, da je ona postala metom oštih kritika. Neke od karikatura koje su objavljivale novine bile su otrovne. Misija je isto tako bila predmetom neprijateljskih akcija. 17. listopada u Zagrebu, ispred sjedišta 5. vojne oblasti, jednog je Promatrača ranio metak, a jedan drugi je bio predmetom oštih prijetnja na trajektu koji se vraćao iz Dubrovnika.

S druge pak strane, odgovorni civilni i vojni srpski predstavnici nisu nimalo cijenili ankete *Ljudi u bijelom* i posebice ne njihove javne izjave. A kad je vojni pomoćnik Šefa Misije, general Koster, odlazeći iz Zagreba izjavio da je »Federalna vojska agresor« (14. listopada), onda je Branko Kostić, srpski predstavnik u saveznom Predsjedništvu zaprijetio da će »izagnati EZ jer ona postaje sve više i više agresivna, a sve manje i manje objektivna«. I druge javne izjave su ljutile Beograd; tako je bilo u slučaju javnog prosvjeda Misije protiv odbijanja Federalne vojske da dopusti Promatračima da uđu u mjesta Nadin i Škabrnju, gdje je 35 hrvatskih civila bilo masakrirano (2. studenog), kao i u slučaju oštre osude bombardiranja Dubrovnika (7. prosinca).

Promatrači su bili metom federalnim vojnicima u Bizovcu (rafali iz zrakoplova), Turnju, Sisku, Dubrovniku... itd. A 7. siječnja 1992. jedan lovački zrakoplov iz baze u Bihaću oborio je jedan helikopter Promatrača. 5 *Ljudi u bijelom* je pritom bilo ubijeno: 4 Talijana i 1 Francuz.

II — Hrvatska: svjedok i vrebač

Ove činjenice, koje su u svoje vrijeme bile poznate u Francuskoj i u cijelom zapadnom svijetu zahvaljujući medijima, polako su do naših dana izbljedjele u našem pamćenju. Ista je stvar i s konkretnim jadima koje je podnijelo hrvatsko stanovništvo Slavonije: atmosfera terora koju se podržavalo u regiji prije opsjedanja; glasine, pritisci, prepreke na cestama, izoliranost hrvatskih sela, pokreti federalnih trupa, izoliranje čitavog područja. Zatim, postupno uvlačenje Vukovara i njegove okolice u oružane sukobe i u rat (osvajачki rat); hitci iz osobnih oružja, bombardiranje sa zemlje i iz zraka, napadi na rubove grada, otpor i pomanjkanje oružja.

²⁵ Nap. prev: autorove »parties en cause« je teško bolje prevesti na hrvatski, premda je francuski izraz neutralniji od ovog nezgrapnog prijevoda.

Život civila u podrumima, nedostatak hrane i lijekova, život bombardirane Bolnice i pothvati liječničke skupine kojom je upravljala doktorica Vesna Bosanac²⁶. I, na koncu, zadnjih dana, zauzimanje grada i strahote namirivanja računa, egzekucija po kratkom postupku, rastavljanja, rasula, uzimanja talaca, istjerivanja i odlaska u progonstvo pješice ili u kamionima. Ono o čemu Francuzi još uvijek ništa ne znaju su »*Tri Križna puta*«, da upotrijebim izraz dr. Bosanac, koje je pučanstvo Vukovara proživjelo: opsadu, pad i, na koncu, progonstvo.

Još uvijek ne postoji ni jedno djelo, napisano na francuskom, o opsadi Vukovara. Ne znam postoji li i na engleskom, ili njemačkom, ili na drugim stranim jezicima. Ovakva šutnja je opasna jer svodi jedan značajan povijesni događaj na kratko spominjanje u novinama i u školskim udžbenicima, gotovo apstraktno spominjanje iz kojeg je ljudski sadržaj izbačen. Šutnja koja dopušta svakakve moguće manipulacije, kao one pojednostavljujuća, revizionista, negacionista²⁷. *Winston Churchill* je govorio da je »*Istina — prva žrtva rata*«. Šutnja koja otvara put intelektualnim objašnjenjima nekih sociologa-povjesničara koji tvrde da Povijest i Kultura — u ovom slučaju Kultura kojom dominiraju pradedovske etničke mržnje — uvjetuju ponašanje pučanstava i njihovih vođa. Determinističko objašnjenje koje oslobađa odgovornosti počinitelje zločina, njihove naredbodavatelje i njihove inspiratore te navlastito intelektualce, objašnjenje koje banalizira krvološtvo i na koncu stavlja u istu ravan napadnutog i napadača.

Jedini način da se spriječi zaborav ili falsificiranje glede *Vukovara* jest da se ispriповједи, odmah, sve što se zbilo u ovom gradu i u okolici 1991. godine. Ova »*dužnost pamćenja*« pripada prvenstveno hrvatskim povjesničarima koji imaju na dohvat ruke svjedoke i dokaze; dužnost iznošenja tog događaja ne zato da se održava patnja, niti da se učvrste ograde ili podstakne duh osвете, nego jednostavno iz poštovanja prema žrtvama i Istini. I, isto tako, zbog kolektivnog zdravlja, eda u budućnosti ono, što bi bilo ostalo prešućeno, ili što bi bilo falsificirano, ne iskoči, više godina kasnije, kao slijepi i agresivni prosvjed. S odmakom, već se danas može ocijeniti sve zlo koje je počinjeno svim stanovnicima bivše Jugoslavije tako što su na iskrivljen i zloban način predstavljeni događaji koji su se odvijali tijekom Drugog svjetskog rata (1941-1945).

²⁶ U nizu članaka posvećenih »neznanima u Povijesti«, *Le Monde* je objavio dugački članak Marion Van Renterghem o doktorici Vesni Bosanac pod naslovom »Gospođa iz Vukovara« (16. kolovoza 2004.).

²⁷ Nap. prev: u demokratskom se svijetu uobičajilo nazivati revizionizmom one pokušaje koji idu za tim da drugačije interpretiraju već sigurno utvrđene povijesne događaje, dok se negacionizmom označavaju nastojanja nijekanja utvrđenih povijesnih događanja, posebice zločina i genocida počinjenih tijekom prošlog stoljeća.

Kad povijest Vukovara bude napisana, Hrvatska će moći biti *svjedok* i *vrebač*.

1. Hrvatska: svjedok Povijesti

Pred mnogovrsnim nasiljima koja su se razmahala u Jugoslaviji od 1990-91, europske su se prijestolnice udaljile od velikih načela na koja su se pozivale i prvenstveno od onoga o »nepribjegavanju prijeljnj ili korištenju sile«, koje su prihvatile sve vlade na /europskom, op. prev./ kontinentu (od kojih i ona SFRJ), potpisnice helsinškog Završnog akta (1975), temeljnog načela koje je postalo zaglavni kamen europske izgradnje. Kad se, u lipnju 1991. godine, pokazalo da su policijske i vojne akcije, koje je pokrenuo Beograd protiv secesionističkih republika, ustvari osvajački ratovi s ciljem da se odvoji od pojedinih od njih — Hrvatske i Bosne i Hercegovine — čitave dijelove njihovih teritorija, onda te vlade nisu postavile kao nezaobilazni preduvjet svih pregovora neposredno i potpuno poštivanje tog načela.

Dvanaestorica, isto tako, nisu odmah posegnuli za »Pravom ingerencije« eda bi pomogli hrvatskim i bosanskim civilima; pravo ingerencije koje je Opća skupština Ujedinjenih naroda prihvatila u prosincu 1988. i koje je omogućivalo slanje »humanitarne pomoći« — »žrtvama prirodnih nepogoda i istovrsnih stanja« u brojnim zemljama, ponekad i bez pristanka mjesnih vlasti.

Zna se koji su bili razlozi ovog dvostrukog suzdržavanja. Članovi Europske zajednice, koji su od samog početka izjavili da je »Jugoslavija u njihovoj nadležnosti«, nisu se slagali oko rješenja: pregovori? sankcije? intervencija? priznanje? odašiljanje Modrih kaciga da bi se smanjilo nasilje? Dvanaestorica uostalom nisu raspolagala »snagama za razdvajanje«. Savezni je ustav branio Njemačkoj odašiljanje snaga /vojnih, op. prev./ izvan njezinih granica. Velika je Britanija bila tetanizirana precedensom Irske. Predsjednik François Mitterrand je isticao poštivanje naših tradicionalnih prijateljstava²⁸. Tako su se Dvanaestorica, bez kolektivne vizije cjeline, zadovoljavali diplomatskim palijativima: verbalnim prijeljnjama, različitim pritiscima, naredbama, odlukama o embargu (od kojih — dvoličnim embargom na oružje²⁹), više ili manje

²⁸ Vidjeti u djelu Rollanda Dumasa *Nit i klupko* (izd. Plon, 1996) tekst o Vijeću ministara od 7. kolovoza 1991. i upute Predsjednika Republike: »Ne smijemo zanemariti to da vodimo računa o tradicionalnim prijateljstvima. Za nas, kao i za Rusiju, to je Srbija« (str. 354.).

²⁹ Nap. prev.: ovdje autor očito aludira na dvoličnost onih koji su embargom spriječili isključivo narode žrtve u njihovom pravu i dužnosti samoobrane, a ne i napadače koji su prisvojili gotovo sva oružana sredstva kako bivše savezne vojske, tako i teritorijalne obrana napadnutih republika.

simboličnim sankcijama, humanitarnom pomoći itd. Ustvari, oni su se priklonili implicitnom diplomatskom kompromisu, u smislu da lokalne odgovorne osobe same nalaze rješenja, dok su one pazile da se požar koji se pojavio u SFRJ ne proširi na susjedne zemlje. Ukratko, ne boriti se protiv Zla, nego ga ograničiti na određenu regiju!

Ova reakcija *a minima* bila je *teška politička pogrješka*. Ona je dala prednost najjačoj strani — Srbiji — koja je smatrala da je se hrabri da nastavi teritorijalna osvajanja. I naravno da se rat nije bio mogao ograničiti na *Sloveniju* i na *Hrvatsku*, nego se brzo proširio na Bosnu i Hercegovinu, a poslije Daytonskih ugovora (1995.) na *Kosovo*. Europljani su prakticirali stvarnu diskriminaciju utoliko što im trenutačni prekid svih povreda ljudskih i svih ratnih čina nije bio apsolutni prioritet; oni su djelovali kao da, na istom kontinentu, pojedine skupine ljudi nemaju prvo na jednaku zaštitu; kao da su Hrvati i nakon njih Bošnjaci te, na koncu, kosovski Albanci bili posebna vrsta Europljana, Europljani drugog reda.

Vlade EZ su, povrh toga, pružile *bijedan primjer kolektivnog upravljanja*. Pred flagrantnim neslaganjem oko pitanja od najveće važnosti — razbuktavanja rata i zaštite civilnog pučanstva na njihovom kontinentu — oni nisu tražili kako nadići razlike, nego su prakticirali gotovo pasivno čekanje koje nije imalo nikakve veze s njihovom naglašenom ambicijom »sagraditi mirnodopsku i solidarnu Europu«. De Gaulle je govorio da, u velikim nevoljama, državnici trebaju uvijek težiti visinama, a što odgovorne osobe Dvanaestorice nisu znale ili nisu htjele činiti.

Među osnovnim razlozima ove kolektivne ostavke - bojazni od šireg regionalnog sukoba i volje da se očuva europsko jedinstvo oslabljeno izradom Maastrichtskog ugovora (11. prosinca 1991)³⁰ — koji objašnjavaju otklon i pasivnost EZ u odnosu na Hrvatsku, nalazi se na jednom od prvih mjesta *nedovoljno, pače podcjenjujuće poznavanje Hrvatske i Hrvata*. Ova konstatacija, koja se još i sad pokazuje, trebala bi pokretati i stimulirati hrvatske intelektualce i navlastito povjesničare i poticati ih da svojim radovima ispravljaju ovu manjkavu i negativnu percepciju njihove zemlje.

2. Hrvatska - vrebač za Europu

Hrvatska, koja je žrtva loše reaktivnosti međunarodne zajednice i Europe, ima pravo bdjeti da se ono, što se dogodilo kod nje, ne ponovi

³⁰ Nap. prev: jedan od prekretnih ugovora kojima se izgrađivala EZ/EU i kod ratificiranja kojeg su neke zemlje članice po prvi put pribjegle referendumu.

drugdje na ovom kontinentu i u svijetu. S osnove svog bolnog iskustva, ona može uzbunjivati i upozoravati kad ustanovi da pojedina ljudska skupina u krajnjoj opasnosti ne uživa ni pozornost ni potporu, koje ima pravo dobiti od svojih međunarodnih partnera (država i institucija). A upozorenja od strane Hrvatske bi bila to umjesnija kad bi njezini istraživači obavili znanstven, potpun i strogi rad o vukovarskoj drami.

Prigovorit će se ovome da je na svjetskoj sceni koju su prisvoji »Veliki« teško jednoj »maloj zemlji« igrati ulogu Antigone. Jer, kad oni koji »dijele lekcije« spadaju u laku kategoriju, onda se izlažu podrugivanju i grubom odbijanju. Ipak, skromnost ne brani ni jednom međunarodnom partneru imati ambicije da pridonese, na vlastiti način, općem dobru. Može li šutjeti zemlja koja je sama iskusila užasne posljedice odsutnosti međunarodne solidarnosti? Jer kad se radi o međunarodnom predviđanju i traženju kolektivnog interesa, nije u pitanju veličina zemlje nego ono, što je važno, jest vrsnoća razbora. David je tek bio dijetetom kad je izvršio junački podvig nasuprot Golijatu.

3. *Precedensi*

Biti svjedokom sastoji se od dva upotpunjujuća koraka: s jedne strane, iznijeti vjerno ono što se događalo na određenom mjestu, da bi se utvrdila istina o događanjima i, s druge, bdjeti da ta istina ne bude stavljena u pitanje iz razloga različitih od nezainteresiranog istraživanja točnosti činjenica, njihove kronologije i njihova slijeda.

Za očekivanje je da se jave pokušaji umanjivanja, interpretiranja, pače izobličavanja onoga što se zbilo u Vukovaru. Nalaže se dakle — budnost. U obrani povijesne točnosti događaja u Vukovaru, Hrvatska može uzeti za primjer ono što postoji da bi povijest Shoe bila poznata, poštivana i zaštićena, jer čim koji istraživač ili povjesničar obznani informacije koje mijenjaju sadašnju predodžbu o »konačnom rješenju«³¹, odmah ga se poziva da iznese dokaze. Ti novi dokazi se podvrgavaju kritičkom ispitivanju, sučeljavanjima i, ponekad, strastvenim raspravama.

Takva budnost je moguća pošto danas raspoložemo vrlo detaljnim poznavanjem svega što se odnosi na Shou, poznavanjem otvorenim javnosti, koje stručnjaci neprestano obogaćuju, revidiraju i istančavaju. Upravo se takav rad očekuje od hrvatskih povjesničara, rad o Vukovaru koji bi uživao autoritet.

³¹ Nap. prev: ovdje je riječ o »konačnom rješenju židovskog pitanja«, tj. o odluci nacističkih glavešina donesenoj na tzv. Konferenciji u Wannsee (Berlin), 20. siječnja 1942. o potpunom istrijebljenju Židova u okupiranim dijelovima Europe.

Vrebat, to znači bdjeti, promatrati, analizirati i upozoravati. U međunarodnim odnosima vrebati znači razabirati među događajima koji su ljudska stvarnost, onaj oblik koji će poprimiti njihova kolektivna sudbina.

Među odgovornim političkim i vjerskim osobama koje se u prošlom stoljeću upozoravalo na opasnosti što su prijetile svijetu, ističe se osoba jedne žene, Njemice Edithe Stein, Židovke obraćenice na katoličanstvo koja je bila ušla u Karmel. 1933. godine, nekoliko mjeseci po dolasku Hitlera na vlast, ona je pisala papi Piju XI. da ga upozori na opasnost koju je antisemitski i protuvjerski nacionalsocijalizam predstavljao za Židove i za kršćane. S proročkim naglascima, ona je tražila da se čuje glas Crkve »jer, u okolnostima koje proživljava Europa, njezina bi šutnja mogla imati negativne posljedice«. Edith Stein se tek djelomice počulo, ali događaji su joj na tragičan način dali za pravo.

Blažena Edith Stein, intuicija koje je bila mogla izmijeniti sudbinu Europe, danas simbolizira lucidnost i hrabrost, stavljene u službu drugih. Ona je crpila razbor i hrabrost iz svoje vjere, iz svog intelektualnog traženja i iz osobnih nevolja, ona koja je kasnije bila mučena zbog svoje pripadnosti židovskoj zajednici i katoličkoj crkvi. Ova karmelićanka, koju je papa Ivan Pavao II. proglasio zaštitnicom Europe, zajedno sa svetom Brigitom, svetim Benediktom i svetim Ćirilom i Metodom, bila je diskretna osoba, pače skromna, ali snažna i zahtjevna, pozorna prema znakovima vremena, nepopustljiva kad se radilo o Istini.

Dirnuta u svom tijelu i u svom srcu »*trima Križnim putevima*« Vukovara, Hrvatska može pretendirati na to da služi Europi kao bdioc koji vrebna na njezinom obzorju.

* * *

Nedavno je u Francuskoj raskrinkana, izvedena pred sud i osuđena jedna osoba koja je u vrijeme okupacije igrala kobnu ulogu i koja se po oslobođenju preobrazila u službenika Države³². Kad je pala osuda, jedna od žrtava je izrazila svoje zadovoljstvo ne zbog same osude, nego zato što je utvrđena Istina. I ta osoba je postavila ovo pitanje: »*Bez Istine, može li uopće biti Nada?*«

U odnosima među državama, naša je Nada u tome da će se oni koji su odgovorni za Europu, okupljenu unutar i oko Europske unije, ponašati u budućnosti na pravedan i solidaran način u odnosu na sve zemlje i na sve zajednice našeg kontinenta, kakva god bila njihova povijest, veličina,

³² Nap. prev: riječ je o državnom tajniku i prefektu, René Bousquetu (1909-1993.) koji je u vrijeme II. svjetskog rata, kao Glavni tajnik francuske policije sudjelovao u deportaciji desetina tisuća Židova u logore smrti (1942-43.).

ekonomska težina ili geopolitički položaj, da će Europa biti »*dobri Pastir za sva svoja stada*«.

Na ovaj napor prema pravdi i uljuđenju pozvane su sve države koje mogu i moraju dati svoj doprinos. Doprinos Hrvatske se sastoji u tome da nam prenese Istinu o onome što se zbivalo u istočnoj Slavoniji i u Vukovaru 1991. godine. Jer s opsadom Vukovara otpočeo je dugi lanac ljudskih katastrofa koje se zovu Sarajevo, Goražde, Bjeljina, Foča, Srebrenica, Kosovo... itd., koje su bile moguće zbog ostavke određenih političkih vlasti u Europi. Mi moramo odvagati posljedice nestajanja europske solidarnosti kako naš kontinent ne bi više doživio jedno onako crno i tragično desetljeće kao ono kojim je zaključeno XX. stoljeće.

Kao zaključak, nudim vam poslovicu koja dolazi iz Ruande, zemlje srednje Afrike koja je strašno propatila zbog nedostatka solidarnosti i reaktivnosti više velikih zemalja, kao i OUN. Evo te poslovice: »*Obitelj koja ne razgovara, to je obitelj koja umire*«.

Pont Levoy, ožujka 2004.
(s francuskog preveo Neven Šimac)